

Inez van Loon

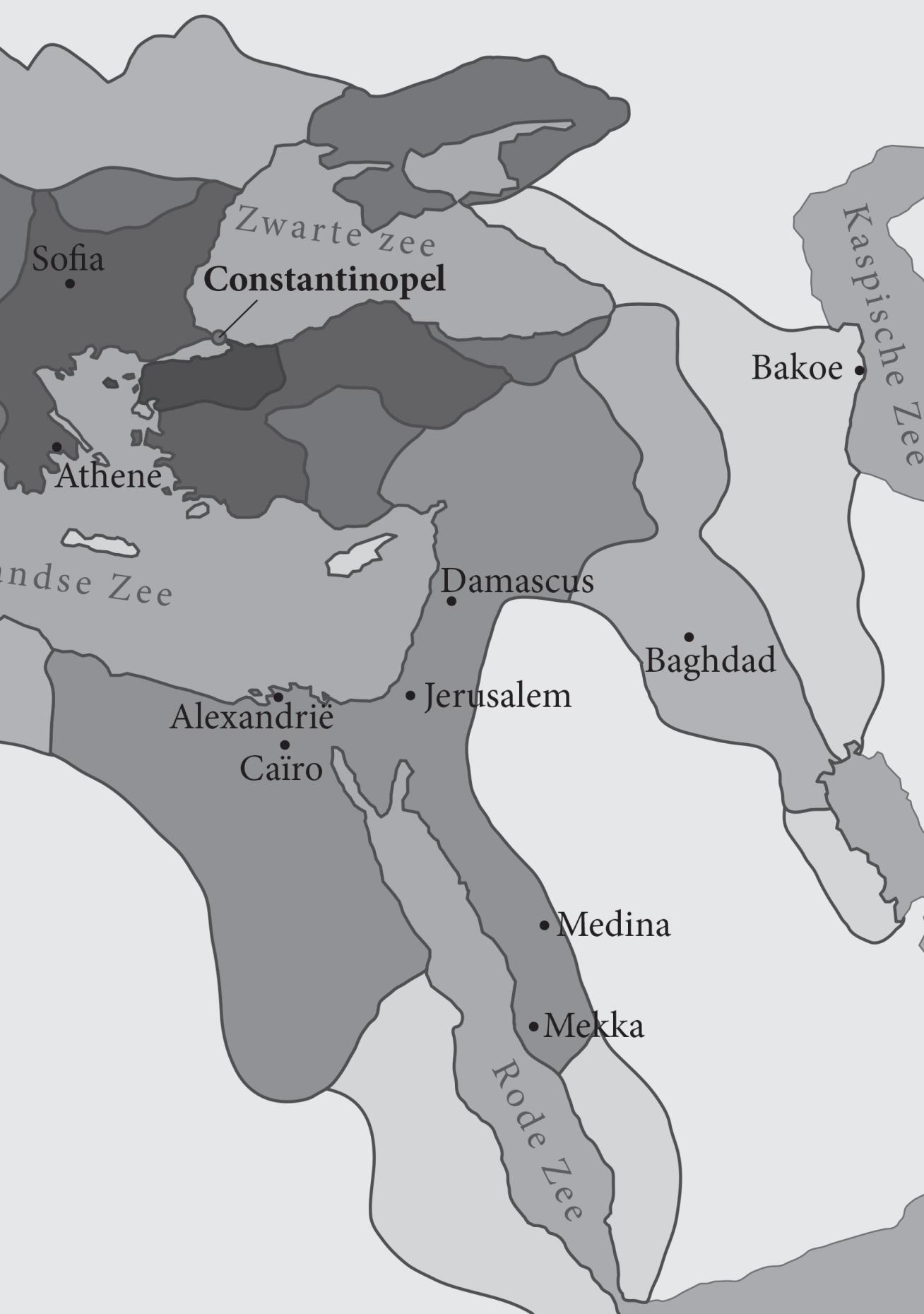
*De voorlezer
van de sultan*

δ

Het
**OTTOMAANSE
RIJK**
op zijn hoogtepunt

Sofia

Constantinopel

Athene

Egeïsche Zee

Damascus

Jerusalem

Alexandrië

Cairo

Medina

Mekka

Rode Zee

Baghdad

Bakoe

Kaspische Zee

Zwarte zee

Copyright ©2022 Uitgeverij Dyslexion, Deventer

ISBN 9789463245524

NUR 283

Papier met FSC-certificaat

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Dyslexion, Postbus 583, 7400 AN Deventer

Dit boek verscheen eerder als reguliere uitgave bij
© Clavis Uitgeverij, Hasselt – Alkmaar – New York
Omslagontwerp: Studio Clavis
Foto omslag: Shutterstock
© Inez van Loon

Dit boek is uitgegeven in het lettertype Dyslexie.
Kijk op www.dyslexiefont.com voor meer informatie.

Voor meer informatie of bestellen
ga je naar www.dyslexion.nl

Als een meelzak

Het Ottomaanse Rijk, Oost-Anatolië 1902

Het geklingel van belletjes.

Lilit stopt de takjes kruiden – die ze net geplukt heeft – in haar jaszak, terwijl ze de kudde op de voet volgt en geen moment uit het oog verliest. De herdershond, een *kangal**, rent als een dolle om de schapen heen om ze bij elkaar te houden.

Een zwarte adelaar scheert over de besneeuwde bergtoppen.

Het wordt schemerig.

De kleuren van de lucht en het landschap veranderen, het kan spoken op de Anatolische hoogvlakte. Van het ene op het andere moment slaat het weer om. Een gure, snijdende wind steekt op. De omringende bergen zien er ineens grimmig en onheilspellend uit. Met haar stok die in een schepje uitloopt, gooit Lilit een kluitje aarde naar een schaap dat te veel afdwaalt.

Koude wolkjes dwarrelen uit haar mond, haar wangen voelen schraal. Vanavond gaat het sneeuwen, heeft haar vader voorspeld.

Vlak na zonsopgang is hij met de buurman naar een dorp over de bergen vertrokken om de wintervoorraad in te slaan. Lilit trekt haar muts dieper over haar hoofd. Ze rilt in haar jas en trekt het losse schapenvel dichter om zich heen. Ze is later dan anders en gaat sneller lopen.

Een uil krast. Wolven huilen in de verte, achter in de bergen.

De donkere contouren van de ruïne van het eeuwenoude monnikenklooster doemen op. Het spookt daar volgens de bevolking. Erachter loopt een hobbelige zandweg die deze

**Bij alle schuingedrukte woorden vind je achterin meer uitleg.*

afgelegen streek met de bewoonde wereld verbindt. Wanneer Lilit met de kudde de weg oversteeft, begint de hond hard te blaffen.

‘Koest, houd je koest,’ spreekt ze hem vermanend toe.

Een eenzame reiziger met een zwaarbepakte ezel verschijnt vanuit het niets. Wat doet hij hier nog zo laat?

‘Meisje, meisje!’ roept de man, alsof hij in paniek is. ‘Hoe ver is het nog naar de *karavanserai*?’

Praat nooit met vreemdelingen, klinkt het in haar hoofd. De hond gromt en ontbloot zijn tanden. Op haar hoede loert Lilit vanonder haar muts. De man heeft een slordig geknoopte tulband om zijn hoofd, zwarte priemende ogen en een lange, donkere baard. Beleefd wijst ze hem de weg naar boven, in de richting van het dorp.

‘Ben je je tong verloren? Je hebt mooie blauwe ogen.’

Maar Lilit doet alsof ze het niet hoort. Op een holletje rent ze met de hond achter de kudde aan.

‘Hoe oud ben je? Hé, kom eens terug!’

Al generaties lang woont de Armeense familie van Lilit in deze ruige uithoek van het *Ottomaanse Rijk* waar de temperatuur in de zomer tot grote hoogte stijgt en in de winter keldert tot ver beneden het vriespunt. De dorpjes in de omgeving zien er allemaal hetzelfde uit. Een kerk op een pleintje met een waterput, rondom een handvol huizen die ver uit elkaar staan. De enkele moslimgezinnen gaan naar het moskeetje verderop. Sinds jaar en dag wonen de Armeense christenen en moslims vredig naast elkaar. Ook de burens van Lilit zijn moslim. De families delen lief en leed, ze hoeven maar bij elkaar aan te kloppen.

Bij voedselgebrek tijdens de lange koude winter, wanneer ze door sneeuwval maandenlang afgesloten zijn van de buitenwereld.

Als roedels hongerige wolven uit de bergen komen, gaan alle mannen er gezamenlijk met hun kangals achteraan. Deze honden zijn voor niets of niemand bang, ze aarzelen geen seconde om de roofdieren te doden. Ze vallen zelfs de bruine *beren* aan die geregeld in de bergen gesignaleerd worden.

Blaffend rent de hond achter de schapen aan die zo binnen

de omheining worden gedreven. Op het erf staat een huisje van platte, op elkaar gestapelde stenen, kippen scharrelen rond en een koe staat vastgebonden aan een touw. Zodra het hard gaat vriezen, verhuizen deze dieren – ook als bescherming tegen de wolven en beren – naar binnen. Hooi wordt uitgespreid over de lemen vloer. De schapen blijven buiten, zij hebben hun wollen vacht tegen extreme kou, terwijl de kangal de kudde dag en nacht bewaakt.

‘Lilit, Lilit!’ Haar kleine broertjes komen de deur uit gerend. ‘Hoe gaat het met mama?’ vraagt ze gejaagd. ‘Hebben jullie goed op haar gepast?’

‘Ja, ze heeft de hele dag geslapen,’ knikken ze heftig.

‘De buurvrouw is een paar keer komen kijken, ze is nog maar net weg.’

In zijn enthousiasme loopt de hond de jongetjes bijna omver. Als een goeie lobbies laat hij zich hun liefkozingen welgevallen, en loopt dan kwispelstaartend mee om bij de schapen te gaan kijken.

Bij de deur schopt Lilit haar vilten laarzen uit. Een kakelende kip schiet langs haar heen het huis in. In één oogopslag overziet ze de lage ruimte, waar geleefd en geslapen wordt. De olielamp brandt. Haar moeder ligt op een matras. Een gebreid mutsje met een plukje haar, een baby ligt op haar borst onder de dekens. Het nieuwe zusje is nog maar enkele dagen oud. De bevalling heeft Lilits moeder uitgeput.

‘Kijk!’

Mama slaat haar ogen open.

Met een triomfantelijk gebaar tovert Lilit de kruiden uit haar jaszak tevoorschijn. ‘Ik heb het gevonden, hoor.’

Een flauwe glimlach speelt om haar moeders lippen. Vlug gaat Lilit een ketel water opzetten.

Lilit wiegt het ingebakerde poppenkindje en zingt een oud slaapliedje, terwijl mama half overeind zit en kleine slokjes kruidentheo drinkt.

‘Ik voel me al iets beter,’ glimlacht ze met rode blosjes van

de koorts. Ze gaat weer liggen en neemt het baby'tje over. En Lilit gaat voor het eten zorgen, ze is het gewend om haar moeder te helpen met koken. Ze klimt op een krukje en pakt de aardewerk pot van een plank, met daarin de stoofschotel die ze 's ochtends vroeg al heeft bereid. Met twee handen tilt ze daarna het zware gietijzeren deksel van de *tonir*, het diepe gat in de vloer dat als oven wordt gebruikt. Op haar knieën buigt ze voorover om de stoofschotel erin te zetten.

Het luide geblaf van de kangal en het balken van een ezel buiten. Een paar tellen later steekt de bontmuts van haar vader om de hoek van de deur. 'Hoe gaat het?' Angstvallig kijkt hij van Lilit naar mama en de baby op de matras.

'Ssst.' Lilit houdt haar vinger tegen haar lippen. 'Ze slapen.' Het volgende moment komt papa met een meelzak over zijn schouder de ruimte in, op de voet gevolgd door zijn zoontjes. Ze sjouwen flessen olie en nog meer zaken die papa op de markt heeft ingeslagen. Ondertussen schept Lilit het eten op. Een waterige stoofpot met peulvruchten en kruiden. In een kring zitten ze op een kleurig tapijt en iedereen valt uitgehongerd aan. Mama wordt wakker en neemt zelfs een paar muizenhapjes. 'Je moet eten, dan sterk je aan,' dringt papa aan.

Vermoeid gaat ze weer liggen en doet haar ogen dicht. Iedere avond gaat de hele familie meteen na het eten naar bed. Stromatrassen, dekens, schapenhuiden en *kelims* komen tevoorschijn. Het deksel gaat op de *tonir* met een deken erover, zodat de warmte binnenblijft. Vervolgens worden de matrassen rondom gelegd en ieder gaat op zijn bed liggen met zijn voeten op de oven. Lilit legt zoveel mogelijk dekens, kelims en huiden over zichzelf en haar broertjes heen, dan kruipen ze dicht tegen elkaar. Vanuit haar warme bedje ziet ze de eerste sneeuwvlokken langs het kleine venster vallen. Wanneer papa de olielamp uitblaast, wordt het algauw stil. Lilit heeft de hele dag met de kudde en de kangal op de vlakte rondgezworven. Ze valt als een blok in slaap.

In alle vroegte schrikt ze wakker door het zachte huilen van

de baby en het kreunen van haar moeder. Papa is al op, hij loopt sussend met de baby rond. ‘Je moeder is aan het ijlen van de koorts. Lilit, kan jij de kruidenvrouw gaan halen?’ vraagt hij radeloos. ‘Dan blijf ik hier om op te passen en de dieren eten te geven.’

Bezorgd gaat Lilit even bij haar moeder kijken, ze woelt en draait en is kletsnat van het zweet. ‘Voordat u het weet, ben ik weer terug,’ belooft ze zachtjes. ‘Houd vol, lieve mama.’

Lilit schiet in haar kleren en in de warme vilten laarzen die papa vorige winter voor haar heeft gemaakt. Ze doet haar wollen muts op en slaat een schapenvel over haar jas.

‘Het sneeuwt hard,’ waarschuwt papa. Liefdevol knijpt hij in haar wang. ‘Kom je gauw terug?’

Lilit knikt en wikkelt nog een extra shawl om.

Nog een keer kijkt ze achterom naar mama en haar slapende broertjes, dan gaat ze ervandoor. Een wijze oude vrouw in het dorp doet alle bevallingen. Maar ze weet ook heel veel van planten en kruiden, de maan- en planeetstanden. Misschien kan zij met haar toverformules een sterker medicijn maken?

Buiten is het nog donker, er ligt een dik pak sneeuw.

Hijgend loopt Lilit de steile weg naar boven. Sneeuwvlokken waaien in haar gezicht en komen in haar ogen. Lilit kijkt niet op of om, wanneer ze halverwege het troosteloze gebouw van de karavanserai passeert. Ze heeft maar één gedachte.

In de verte ligt het huisje van de kruidenvrouw.

‘Hahaha, ik heb je!’ Priemende zwarte ogen onder een tulband.

Lilit verweert zich, als een gek slaat ze om zich heen om los te komen uit de ijzeren greep. Doodsbang schreeuwt ze om hulp.

Dan krijgt ze zo’n harde klap tegen haar hoofd dat het haar duizelt. Als een stalen band gaat een hand over haar mond.

‘Nog één kik en je bent er geweest.’

De man is groot en sterk, zij is nog maar zeven jaar. Ze zijn te ver bij de huizen vandaan, niemand hoort haar. Een prop stof wordt in haar mond gestopt, haar eigen shawl gaat er strak overheen en wordt op haar achterhoofd vastgestrikt.

Daarna worden haar polsen en enkels stevig vastgebonden,

ze probeert zich los te wrikken maar het touw snijdt gemeen in haar huid.

Dan wordt ze door de man als een meelzak achteloos over de ezel gegooid ...